

2019 – 12

HOLLANDS Maandblad

Philip Huff

Jasper Mikkers

Vicky Francken

Arnon Grunberg

Chrétien Breukers

Pieter Kranenburg

Froukje van der Ploeg

Jabik Veenbaas

Johannes van der Sluis

Gerry van der Linden

Anne van Amstel

HOLLANDS Maandblad

INHOUD NO. 12 – 2019

eenenzestigste jaargang • nummer 865
december 2019

Opgericht in 1959 door K.L. Poll.

www.hollandsmaandblad.nl

Philip Huff – Deze maand

Pieter Kranenburg – Twee nachten met Miki Matsubara

Froukje van der Ploeg – Insomnia

Arnon Grunberg – De onderzoekscommissies

Gerry van der Linden – Gedichten

Anne van Amstel – Koekoeksjong

Jabik Veenbaas – Gedichten

Vicky Francken – Spreekangst. Een speurtocht

Johannes van der Sluis – Gedichten

Chrétien Breukers – Steen geworden verlangen

Chrétien Breukers – Elke vierkante centimeter magie

Jasper Mikkers – Gedichten

Tekeningen Stance Oonk

Auteurs in dit nummer

Colofon

Deze maand

Philip Huff

Sinds ik een abonnement heb op *Hollands Maandblad* – inmiddels alweer bijna tien jaar – is de leesvolgorde hetzelfde: voorkant (illustratie bekijken, namen snellen), achterkant (namen bekijken en titels snellen) en dan direct door naar Deze Maand.

Waarom? Omdat Deze Maand vaak verwoordde wat ik ook dacht, maar dan net iets eloquenter, iets zouter, iets beter onderbouwd. Omdat, eerlijk duurt het langst, maar weinig mensen in mijn omgeving Deze Maand lezen en ik zo dus even gemakkelijk als effectief gesprekken van een imposante lik verf kon voorzien met zinsneden en inzichten uit die woordrijke en messcherpe redactionelen. En omdat ik na het lezen van Deze Maand dacht: je hoeft in Nederland niet cynisch te worden over het kennispeil, wel over de manier waarop dat doorsijpelt naar de politiek, de media en het publiek.

Op den duur begreep ik echter steeds beter dat dat alles – ik bedoel dan: cynisme aanwakkeren of via andere media een groter publiek bereiken – niet de functie is van *Hollands Maandblad*, noch van haar redactioneel commentaar. (Evengoed beoogt Deze Maand niet de gespreksstof van een filosofie- en geschiedenisstudent in Amsterdam aan te kleden, maar het heeft zeker geholpen.) Literatuur is nooit iets anders geweest dan een intieme, kleinschalige aangelegenheid met een beperkte volgelingen-schare, wat nooit haar *kiss of death* betekende, maar juist haar duurzaamheid garandeert. Kunt u zich een geestdodende literaire poëzie-ervaring voorstellen? Welnu, kunt u zich wel een geestdodende televisie-ervaring voorstellen? Ergens, ik weet niet precies waar, bestaat een verband tussen de zeldzaamheid van de poëzie en de intensiteit van haar ervaring; tussen de massa die de boeken van Susan Sontag omarmt

en zo doodknuffelt en de voortdurende, eenzame bewondering voor het werk van Tomas Tranströmer.

Dit is wat *Hollands Maandblad* al die jaren voor mij is geweest. Een eiland voor de enkeling, een vrijplaats voor lezers die meer willen weten over Bonnards naakten en het vlees van de tijd, over de vader van Istvan Lemke, of de problemen van de Duitse vertaling van *Het dieptelood van de herinnering*. Kortom, een plek waar gedachten en gevoelens de vormen van essays, verhalen en poëzie vinden. Een plek waar je de schoonheid van de wereld op papier kunt vertalen. Soms buitengewoon letterlijk.

Daarom is het zo'n goed idee deze bladzijde vanaf dit nummer direct met schoonheid te vullen. Graag zou ik daarvoor de aftrap geven met een vertaling van een gedicht van de Amerikaanse dichter W.S. Merwin, 'Separation':

SEPARATION

*Your absence has gone through me
Like thread through a needle.
Everything I do is stitched with its color.*

SCHEIDING

*Jouw afwezigheid is door me heengegaan
Als draad door een naald.
Alles wat ik doe is gestikt met haar kleur.*

Twee nachten met Miki Matsubara

Pieter Kranenburg

Ik was maar voor twee dagen in Tokio. Ik voelde me rusteloos en een biertje in een kroeg wilde nog weleens helpen. Met een transparante paraplu uit de nachtwinkel om de hoek verliet ik die eerste avond het hotel. De regen viel in zachte druppels als de tonen van een gedachte-loos gespeelde pianomelodie. De mensen die ik passeerde leken geen gezicht te hebben. Uitgeveegde verfvlekken achter natte haren of mistige spookverschijnselen achter het plastic van hun paraplu's. Als de lantaarnpalen die nacht hadden kunnen zingen was hun lied niet gedempt geweest maar wel moeilijk te verstaan.

In de ondergrondse leek de stad haar tunnels met een schok van haar heupen om de metrostellen te schuiven, steeds ver genoeg voor een enkele halte, alsof ze een strakke broek probeerde aan te trekken. Alle passagiers hadden witte pupillen van hun mobieltjes. Muziek vergezelde het openen en sluiten van de deuren, haltes werden voorgelezen als meertalige gedichten. Ik stapte uit op gevoel, zonder dat ik de haltes geteld had. Het lettertype van de bordjes die ik door de metrogangen naar buiten volgde kalmeerde me, zoals het later nog steeds deed wanneer ik het toevallig op een foto voorbij zag komen. Het had iets geruststellend koels, de sfeer van een vliegveld.

Er was al gedronken die avond, door anderen. Ik kwam bij de smalle straatjes. Ik zocht een kroeg waar ik vorig jaar was geweest: klein, maar dat waren ze allemaal, met plaatjes van honkbalspelers aan de muren, beeldjes van superhelden op planken, een man met een bril als een paar uilenogen achter de toonbank, een knik bij ieder glas op tafel. Ik kon het nergens vinden. Op goed geluk stapte ik een andere kroeg in.

Er waren vijf zitplaatsen. Links van mij zaten twee mannen in pak, verwickeld in een gesprek dat vloeiende met het tempo van een druppende kraan. Rechts een grote kerel met een pet en een geruit overhemd en daarachter, verdekt opgesteld, zat zij.

Het bier koelde de zenuwen in mijn tanden en golfde na elke slok op en neer. Het glas deed me denken aan een strand, ontvlucht vanwege een naderende stortbui. De kruk rechts van mij nam krakend afscheid van de grote kerel met de pet en geruit overhemd. De barman volgde het gebaar met een knik en zette een nieuw nummer op. De zang was hoog en onverstaanbaar.

De verleiding was groot om de witte pupillen op te zetten. Maar de reflectie van het licht in het glas hield mijn ogen gevangen. Ik keek naar rechts en hief mijn glas ter groet.

Ik kwam ergens vandaan, zij ook, de details daarvan zweefden tussen ons boven de kruk waarop de grote kerel had gezeten. Haar blik trok stroken van de lucht met zich mee wanneer ze haar ogen afwendde om een antwoord te geven waarvoor ze moest nadenken, maar ik wist wel dat alleen ik dat kon zien. Ze had geen mooie stem, serveerde haar zinnen in brokjes. Een theezakje plakte aan de binnenkant van haar glas. Haar handen koesterden niet de stevige troost van een pint, maar de zachte warmte van met geur en smaak verrijkt water. Dat was veiliger nu ze hier woonde, in deze straatjes, in de kroegen waar de barmannen haar groetten met een knik; en bovendien, zo vertrouwde ze me toe, verloor ze door drank haar zicht.

lees meer in het nieuwe nummer

Insomnia

Froukje van der Ploeg

23 juli, 02:23

Ik kijk naar de dingen die wel slapen, mijn katers
in rondjes, de gesloten paarse bloemen buiten
mijn kind met knuffels, ze ademen, voelen niet
het gebrek aan lucht in mijn longen om uit te blazen
vroeger was er meer zuurstof op deze planeet. Gisteren

onverwacht het hoofd waar ik op uitgekeken ben.
We hebben de akte van berusting getekend.
Hij staat hier en straalt geen berusting uit. Ik denk
aan escalatie, straatverboden, ontzeggingen, kapot
glas, een spoor bloed.

Hoe ik me een zeehond op een zandbank
voelde met hem, die alleen maar lag te wachten
op de komst van het water, hij gooit zand
in mijn gedachten. Raakt mijn lichaam niet meer.
Ik zoek een recept voor teflon. Uiteindelijk
zijn daders altijd mensen die je kent.

lees meer in het nieuwe nummer

De onderzoekscommissies

Over Carl Schmitt

Arnon Grunberg

In februari van dit jaar, toen in De Balie in Amsterdam mijn boekje *Vriend & Vijand* over *Het begrip politiek* van Carl Schmitt werd gepresenteerd, waren ook twee heren, Alexander Rinnooy Kan en Wierd Duk, uitgenodigd van wie werd aangenomen dat ze vijanden van elkaar waren of dat ze voldoende van mening zouden verschillen om het begrip vijandschap van enig gewicht te voorzien. Dat leek gepast: het onderscheid tussen vriend en vijand is cruciaal in het werk van Carl Schmitt. Of sprake was van vijandschap tussen de heren waag ik echter te betwijfelen.

De werkelijke vijandschap die avond, hoewel we ook over onbegrip zouden kunnen spreken, bestond tussen de rechtsgeleerde Schmitt, criticus én verdediger van het liberalisme, en de liberale wiskundige Rinnooy Kan, die vanwege zijn overtuigingen begrijpelijkerwijs weigerde zelfs maar te overwegen dat ‘het negatieve’ – om de beladen term ‘het kwaad’ te vermijden – een permanente plek in de geschiedenis van de mensheid heeft, ook in de geschiedenis die nog moet worden geschreven. Het liberale geloof in vooruitgang van velerlei soorten is immens en dat geldt ook voor een nakomeling van het liberalisme: de sociaal-democratie.

Als het negatieve niet permanent zou zijn zouden wij echter op den duur geen staat, geen politici, geen priesters meer nodig hebben. Als de rede en de redelijkheid universeel waren zou het werk van Schmitt niet zijn geschreven, zou ik niet hoeven te schrijven, zou er vermoedelijk ook geen kunst zijn, en of er nog behoefte zou bestaan aan religie waag ik eveneens te betwijfelen. Dat politici, priesters en kunstenaars nog be-

staan is kortom al een indicatie dat het negatieve een permanente plaats in de mensheid heeft. Niet een eeuwige – dat zou wat ver gaan –, maar wij stervelingen mogen na zoveel eeuwen best het woord ‘permanent’ gebruiken.

Het is ook precies dat uitgangspunt dat ik met Schmitt deel, dat het geloof in morele menselijke vooruitgang twijfelachtig is, dat wij ons daarop hoe dan ook niet moeten verlaten. Schmitt verwoordt het als volgt: dat het moderne zelfbegrip van de mens ‘enkel de immanente agressiviteit van zijn eigen onkritische beeld van de menselijke vooruitgang’ verhult.

Ik wil hier enkele vragen die ik in mijn boekje *Vriend & vijand* heb aangestipt verder uitwerken. Als een wereld zonder het politieke een wereld zonder ernst is, een wereld met uitsluitend vermaak, zoals Schmitt stelt, dan wil ik graag weten wat er eigenlijk tegen zo’n wereld is, afgezien van de begrijpelijke snobistische weerzin tegen permanent vermaak. Kan macht gelegitimeerd worden zonder theologische begrippen of zonder een beroep te doen op ficties die uiteindelijk net zo’n sprong in de duisternis van ons vragen als religie? Tot slot keer ik terug naar het vijfde boek van het tweede deel van Dostojevski’s *De gebroeders Karamazov*, het deel waarin het verhaal over de grootinquisiteur wordt verteld die een teruggekeerde Jezus uit Sevilla verjaagt omdat de Mensenzoon een onruststoker zou zijn, wiens hemels brood slechts geschikt zou zijn voor enkele uitverkorenen en niet voor de massa. Die grootinquisiteur werd door Schmitt verdedigd en ik heb hem in *Vriend & vijand* ook met enig voorbehoud in bescherming genomen.

lees meer in het nieuwe nummer

midwinterzang

Jabik Veenbaas

het is winter ik reis met vrouw en kind
naar het noorden ach woorden genoeg
maar zal ik ooit mijn laatste angst begraven?
dan is daar de vaste stem van mijn moeder
die over de kille, zwarte akkers klinkt
'lang leven,' hoor ik, 'kalm sterven'
en ik ben gerust

lees meer in het nieuwe nummer

Spreekangst. Een speurtocht

Vicky Francken

Het breken van een stem? Zoveel stiller dan het breken van een vaas, maar zo veel pijnlijker. De schaamte, de verdwijnbereidwilligheid.

Waarover men niet spreken kan, moet men zwijgen. Lang heb ik die raad opgevolgd alsof mijn leven ervan afhing, maar op een dag – was het een goede of een slechte? – besloot ik erover te schrijven. Het voordeel is dat je dat ook zwijgend kunt doen.

Waar de dingen beginnen is vaak onmogelijk te achterhalen. Dat geldt misschien niet voor een mensenleven, dat duidelijk en onmiskenbaar een moment van verwekking kent, maar wel voor het ontstaan van patronen. Ik weet niet waar en wanneer het begon, alleen hoe het erger werd. Jaren geleden verbleef ik een tijd in Frankrijk en werd ik erg ziek. Ik had hulp nodig, maar na een week overgeven terwijl ik amper at of sliep, had ik nog maar weinig Franse woorden over. Ik wilde naar huis. Hoewel ik me peilloos en oeverloos schaamde voor mijn gebrekkige woordwaarde, stond dát me uiterst helder voor ogen: ik moest maken dat ik wegwam.

Ik kwam weg. Dat wel. Maar voor het eerst was mijn spreekangst terecht gebleken. De gloeiende vernedering dat je jezelf niet te allen tijde weet te redden.

Nee, het begon al veel eerder. Ik was een jaar of vijftien en sprak nauwelijks meer. Stilte was mijn moedertaal die niet kon worden gesproken, maar waarin ik toch vloeiend zou zijn.

De homeopathische huisarts zei dat er sprake was van een blokkade in de keel. Om die op te heffen, zou hij mij een verdoving toedienen. Een verdoving die normaal gesproken wordt gegeven voor het operatief verwijderen van de keelamandelen. Nadien zou alles weer gaan

stromen, beloofde hij. Wie weet zou het zelfs mijn dode taal tot leven wekken.

Er stroomde wel iets, inderdaad, maar mijn woorden waren het niet. De injectie was pijnlijk.

Terug in Frankrijk, jaren na mijn Franse ziekte (geen syfilis, gelukkig), kijk ik in zwiingend gezelschap naar de film *India Song* (1975) van Marguerite Duras. We horen stemmen die het beeld niet toont; ofwel omdat onzichtbare, afwezige personages reflecteren op de personages die we wel zien, ofwel omdat de stemmen van de personages niet stroken met hun gesloten monden: ze dansen in stilte, roken in stilte, zitten in stilte. Ze bewegen hun monden niet en toch hoor je ze praten. Of hoor je ze denken? Stem en beeld leggen beide een afstand af: naar het oor en het oog van de toeschouwer, maar ze lijken van verschillende bronnen en uit verschillende richtingen afkomstig. Het feit dat we deze personages niet zien spreken, betekent iets. Durven ze het niet, kunnen ze het niet, mogen ze het niet?

De discrepantie tussen beeld en stem scheidt afstand en intimiteit tegelijk. Of nee: eerst afstand, vervolgens intimiteit. Ongefilterd horen we wat omgaat in wie stil blijft.

Gelukkig worden tegenwoordig in verkiezingstijd ook de stille stemmen geteld. Toch moet je over het algemeen geluid maken om gehoord te worden. Goede sprekers zijn luid en duidelijk te horen, die maken zich wel kenbaar – maar goede verstaanders laten zich niet herkennen op afstand.

Mensen kunnen naar je luisteren zonder je aan te kijken, of naar je kijken zonder te luisteren. Alleen wanneer er in gebarentaal wordt gecommuniceerd, moet de luisteraar een kijker zijn.

lees meer in het nieuwe nummer

Steen geworden verlangen

Chrétien Breukers

Achttien jaar woonde ik in een dorp van duizend inwoners en toen bleek ik, na mijn verhuizing naar Nijmegen, een stadsmens. Achttien jaar die ik nooit kan inhalen. Of was het een incubatietijd? Een veel te langdradige en grondige initiatie in de stad, via het dorp?

Telkens als ik de slotregels van *Villa des Roses* lees huiver ik: ‘Zij keek de weg op en zag de bakkerswinkel en de witte letters boven de deur van het postkantoor. Het was wel degelijk haar dorp.’ Wat is mijn dorp? Het is een stad, maar omdat ik niet uit een stad afkomstig ben, blijft mijn stad imaginair, een gebied dat ik keer op keer opnieuw moet vullen met Nijmegen, Leuven, Amsterdam, Utrecht, Berlijn, Oostende, Venetië, Praag, Wenen – mijn stad ligt nergens en is voor eeuwig onaf.

Lang heb ik mij voorgesteld te zijn: iemand die dag in dag uit door de stad wandelt. Iemand die kijkt. Iemand die een sigaar rookt. (Die sigaar is essentieel: zonder sigaar is mijn voorstelling niet af.) Soms staat die iemand even stil, niet om commentaar te leveren, want de echte stadswandelaar levert geen commentaar. Hij maakt wel een praatje met andere wandelaars. Die gesprekken lijken nergens over te gaan. Waarschijnlijk gaan ze ook nergens over. Ze zijn het verstrijken van de tijd.

Maar ik rook niet. Wel wandel ik. Meestal doe ik dat door de stad. Ik probeer ook weleens door de natuur, of beter: door de getemde natuur, te wandelen. Het vreemde is dat ik daar niets *zie*. Mijn vader heeft geprobeerd me iets bij te brengen over planten, bomen, vogels – en al die kennis is nooit tot me doorgedrongen.

Een stad is steen geworden verlangen. Steen lijkt eeuwig maar steen vergaat, heel langzaam, voor het blote oog nauwelijks waarneembaar.

De natuur lijkt sterfelijk doordat ze onderhevig is aan zichtbare veranderingen. Zo bezien is de stad de betere toneelspeler van de twee.

Wat is dé stad van mijn verlangen? Kiezen is lastig maar met een pistool tegen mijn hoofd kies ik nu voor Oostende. Een kleine stad, aan zee, een stad zowel lelijk als mooi, al lijken die categorieën niet op haar van toepassing. Oostende is een gigantische berg beton en baksteen die zich schrap zet tegen de zee. Zonder die berg was Oostende alleen water. Nu is het een stad – in die zin is alles wat Oostende uitmaakt, beton en baksteen, mooi. (Tenminste, bekeken door het filter van de verstokte stadsmens.)

Drie jaar geleden liepen M. en ik over de Albert 1-promenade in Oostende. Hij vroeg me wat ik zo bijzonder vind aan de stad. Ik had de juiste woorden niet paraat en zei daarom: ‘Het is als jouw liefde voor de The Beatles.’ M. is al een decennium of vier fan van de The Beatles, waar hij *alles* van weet. Maar dat antwoord was een uitvlucht, een gemakkelijke vergelijking, die geen recht doet aan Oostende.

lees meer in het nieuwe nummer

Auteurs in dit nummer

ANNE VAN AMSTEL (1974) – Anglist, GZ-psycholoog en dichter. Won de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2015 (*poëzie*). In 2016 verscheen haar derde bundel *Geef me nu ik wil*. Dit verhaal is haar prozadebuut.

CHRÉTIEN BREUKERS (1965) – Dichter en schrijver. Publiceerde o.m. *Een zoon van Limburg* (2014) en *En in de nacht een riem* (2019). Woont en werkt in Praag.

VICKY FRANCKEN (1989) – Debuteerde als achttienjarige in *Hollands Maandblad*, waarna ze de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2008-2009 (*poëzie*) ontving. In 2017 verscheen haar eerste bundel, *Röntgenfoto-model*, die werd bekroond met de C. Buddingh'-prijs en de Jo Peters Poëzie Prijs. Met deze bijdrage maakt ze haar debuut als essayist.

ARNON GRUNBERG (1971) – Schrijver en columnist. Ontving o.m. de Anton Wachterprijs, de F. Bordewijkprijs, tweemaal de Gouden Uil, tweemaal de AKO-literatuurprijs, de Libris Literatuurprijs, de Constantijn Huygens-prijs en de Frans Kellendonk-prijs. In 2017 werd hem de Gouden Ganzenveer uitgereikt.

PHILIP HUFF (1984) – Schrijver, dichter, scenarist. Ontving de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2010-2011 (*proza*). Schreef onder meer de romans *Niemand in de stad* (2012) en *Boek van de doden* (2014). In 2015 verscheen de essaybundel *Het verdriet van anderen*.

PIETER KRANENBORG (1994) – Schrijver en hostelreceptionist. Ontving in 2016 de Hollands Maandblad Aanmoedigingsbeurs (proza). In 2017 debuteerde hij met de verhalenbundel *Astronaut*.

GERRY VAN DER LINDEN (1952) – Dichter, schrijver, beeldend kunstenaar en docente aan de Schrijversvakschool Amsterdam. Publiceerde twee romans, een novelle en twaalf dichtbundels waaronder *De Aantekening* (1978) en *Verse helden* (2017). In oktober 2018 kreeg ze de ‘Dit e Naimit’-prijs in Tetova, Macedonië, voor haar internationale oeuvre en poëzieloopbaan.

JASPER MIKKERS (1948) – Debuteerde in 1974 als Tymen Trolsky met de roman *Hyacintha en Pascaline*. Recente bundels: *Gespiegelde stad* (2015), *We zijn al lang onderweg* (2013) en *Nachtleven* (2018). Voormalig stadsdichter van Tilburg (2013-2015).

STANCE OONK (1959) – Beeldend kunstenaar. Studeerde aan de Hogeschool voor de Kunsten te Amsterdam. Woont, werkt, exposeert en doceert te Haarlem: www.stanceoonk.nl.

FROUKJE VAN DER PLOEG (1974) – Dichter, schrijver en docent. Publiceerde onder meer de dichtbundels *Zover* (2013), *Dit is hoe het ging* (2016) en in 2020 verschijnt *Nachtvangst*. Won de Hollands Maandblad Schrijversbeurs 2004-2005 (*poëzie*).

JOHANNES VAN DER SLUIS (1981) – Werkt aan de dichtbundel *Ik ben de Verlosser niet*.

JABIK VEENBAAS (1959) – Dichter, filosoof en vertaler. Publiceerde zeven dichtbundels, met als recentste *Stad van liefde* (2017). In 2013 verscheen *De Verlichting als kraamkamer*, een studie die werd genomineerd voor de Socrates Wisselbeker 2014.

HOLLANDS Maandblad

Redactie: David Garvelink

Redactieraad: Gerard van Emmerik, Beatrijs Ritsema en Mark Boog

Vormgeving: Steven Boland

Copyright: Auteursrecht voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Deze uitgave werd mede mogelijk gemaakt door subsidie van het Nederlands Literair Productie- en Vertalingfonds, thans Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Redactiesecretariaat: Hollands Maandblad • Postbus 59.752 • 1040 LG Amsterdam •
Tél. 020-6175955 • info@hollandsmaandblad.nl (niet voor kopij)

Bij ongevraagde bijdragen postzegels voor antwoord bijsluiten

Uitgever: Stichting Hollands Maandblad, p/a Bilderdijkkade 63-b • 1053 VJ Amsterdam

Abonnementen: 12 nummers per kalenderjaar, prijs per jaargang € 84,50 •

Proefabonnement (3 nummers) € 24,50 Abonnementen die niet één maand voor afloop van de abonnementsperiode zijn opgezegd, worden automatisch verlengd

Opgave: S.P. Abonneservice • Postbus 105 • 2400 AC Alphen aan den Rijn.

Telefoon tijdens werkdagen van 9.00-17.00 uur: 0172-476085.

Een acceptgiro voor betaling volgt

Losse nummers: € 7,50 • dubbelnummers € 9,90 • Verkrijgbaar bij de boekhandel of door bestelling via www.hollandsmaandblad.nl dan wel per mail: HollandsMaandblad@spabonneservice.nl